

УДК 338.32

DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2019.03.053>**Ореста Бордун**

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЛОКАЛЬНА ТУРИСТИЧНА СИСТЕМА МІСТА ЛЬВІВ: ПЕРЕВАГИ ТА ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Мета статті – обґрунтування системи індикаторів сталого (збалансованого) розвитку Львівської локальної туристичної системи (ЛЛТС) як центрального інструменту для удосконалення планування та управління туристичною індустрією у місті. Методи дослідження поєднують опитування та аналіз, проведені у лютому 2019 року автором статті для доповнення офіційної статистики Львівської міської ради за 2018 рік. Визначено ключові показники збалансованості ЛЛТС, а саме: туристична привабливість міста (наявність культурних, історичних і релігійних об'єктів, культурні заходи та розваги, гостинність місцевого населення, загальна атмосфера та краса міста) та задоволеність туристів (оцінка якості таких туристичних послуг як проживання, харчування, туристична інформація, транспорт, доступність та ціни на товари, стан доріг, питання безпеки тощо). Серед основних індикаторів недоліків і загроз ЛЛТС – неконтрольовані будівельні роботи в історичній частині міста, обмеженість простору для туристів, збільшення використання ресурсів, перевантаженість інфраструктури та проблеми з утилізацією відходів. Уперше проаналізовано основні показники та індикатори сталого (збалансованого) розвитку туризму в місті Львів: економічні, екологічні та соціальні. Для забезпечення довгострокового планування та ефективного управління туристичними активами міста важливо впроваджувати моніторингові програми, спрямовані на виявлення проблемних питань і визначення потреб у розвитку місцевого туризму з використанням системи викладених індикаторів і показників.

Ключові слова: локальна туристична система; індикатори сталого (збалансованого) розвитку; індекс задоволеності туристів; індекс привабливості локальної туристичної системи; Львів.

Oresta Bordun

Ivan Franko National University of L'viv

LOCAL TOURIST SYSTEM OF THE CITY OF LVIV: ADVANTAGES AND PROBLEMS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

This paper aims at creating indicators of sustainability of Lviv's local tourist system (LLTS) as a central instrument for improved planning and management of tourism business in the city.

The research methods combine an analysis and a survey carried out to supplement the existing official statistics of Lviv's City Council in February 2019. After processing all the data collected during the study, we were able to determine the key indicators of the destination sustainability, namely places of touristic attractions of the city and tourists' satisfaction with the destinations. As the results of analysis suggest, main powerful socio-cultural indicators of LLTS include: 1) effectiveness of the Strategy of the city competitiveness; 2) socio-cultural benefits available to the local community such as a growing number of art objects, cultural venues and other assets. Index measuring tourist attractiveness of the city 4,8 and index measuring visitor satisfaction with tourist services 4,4 are key indicators showing the effectiveness of the Strategy of the city competitiveness. The indicators of economical opportunities mainly consist in: 1) favorable conditions for the growth of businesses involved in tourism service; 2) increasing income to the city budget generated by tourism industry. Among the major indicators of weaknesses and environmental threats of LLTS are: 1) uncontrolled construction works in the historical part of the town, 2) limited space for tourists and the increased use of resources, infrastructure overload; 3) the problem of waste disposal. The main indicators and indexes of the sustainable development of tourism in Lviv: economic, environmental and social are analyzed for the first time. In order to assure a long-term planning and effective management of the city's tourism assets it is essential to run monitoring programs aimed at spotting susceptible areas and determining needs for changes using above mentioned indicators in local touristic development.

Key words: Local Touristic System; indicators of sustainable development; index of tourist' satisfaction; index of LTS attractiveness; Lviv.

© Бордун Ореста, 2019

ISSN 1561-4980. Укр. геогр. журн. 2019, 3(107)

Актуальність теми дослідження

Нині туризм є глобальним генератором розвитку світової індустрії. За умови добре організованої системи моніторингу та планування туризм спроможний приносити значні прибутки і бути соціально вигідним для локальних туристичних систем. Проте нехтування вимогами пропорційного розвитку та планомірного навантаження на територію спричинює її деградацію як туристично привабливої і загалом придатної для проживання громади.

Львів як «міська локальна туристична система» [1] набуває популярності завдяки зростанню різноманіття та оригінальності туристичних пропозицій, і, як наслідок, – кількість відвідувачів за останні роки істотно зросла. Водночас таке зростання супроводжується загрозою інтенсивної експлуатації території та її ресурсів, зокрема сектора туризму, що потребує ретельного контролю за поточним станом розвитку міста.

Стан вивчення питання, основні праці

Протягом останніх років туризмознавці та туристичні організації активно обговорювали використання показників для моніторингу прогресу сталого розвитку території. З 1993 року Всесвітня туристична організація (ВТО) виступає ініціатором застосування показників сталості як «фундаментальної частини загального планування та управління цільовим призначенням, а також невід'ємним елементом зусиль, спрямованих на забезпечення сталого розвитку секторів туризму на всіх рівнях» [2, с. 8]. Серед дослідників, які заклали основи вивчення сталого розвитку та його показників, були Еркан Сіракая, Тазім Джамал, Хвансук Кріс Чой (2001) і Женхуя Лю (2003).

Вітчизняні науковці, поділяючи розуміння важливості втілення основ сталого(збалансованого) розвитку в Україні, підготували монографії з цих питань, зокрема з географічного підходу [3-5 та ін.], навчальні посібники [6]. Вагомим здобутком вітчизняної науки стала монографія «Наукові засади розробки стратегії сталого розвитку України», яка узагальнює результати досліджень Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень, Інституту географії та Інституту проблем природокористування та екології за 2010-2012 рр. [7]. Низку статей опубліковано в періодичних виданнях, зокрема «Українському географічному журналі» ([8-10] та інші).

Труднощі та виклики у застосуванні системи показників європейського туризму (ETIS) особ-

ливо відчутні для урбаністичних дестинацій, тому дослідники змушені послуговуватись різними показниками, оскільки обставини «розвитку» міських територій істотно відрізняються від обставин рекреаційних і природоохоронних територій, та й міський туризм має специфічні ознаки. Польські вчені Аркадіуш Наврот і Піотр Змислоний для оцінювання конкурентоспроможності польських міст запропонували використовувати оригінальну систему показників, що забезпечує баланс середовища міст, у яких інтенсивно розвивається туризм [11]. Індикатори, подібні до тих, які застосовуємо ми, використали для вивчення міського середовища (на прикладі міста Бухарест) Андреа Замфір і Разван-Андрій Корбос [12]. Проте показники сталого туризму поки що не використовують для аналізу сучасного стану розвитку туризму на одному з найбільших туристичних напрямків України – у Львівській локальній туристичній системі, що свідчить про актуальність цього дослідження.

Мета дослідження – концептуальне формування та практичне використання показників стійкості міського туризму Львова як визначального інструменту поліпшення планування та управління, що надає менеджерам необхідну інформацію тоді, коли вона потрібна, та у тій формі, яка забезпечує можливість та прискорює ухвалення обґрунтованого рішення адміністрації міста.

Методи дослідження

Методологічною основою статті послужили теорії та концепції територіальної організації господарства і туристичної діяльності, сформовані у вітчизняній і західній суспільній географії. Роботу виконано відповідно до загальної методології досліджень географії туризму, з дотриманням принципів системного та комунікаційних підходів, територіального та раціонального природокористування і регіональної цілісності. Для накопичення емпіричного матеріалу в роботі використано методи соціологічних досліджень: опитування та анкетування населення міста Львова для відображення впливу кількох з визначених індикаторів на формування й функціонування локальних туристичних систем у 2019 році, а також результати опитування іноземних і вітчизняних туристів, проведеного Інститутом міста Львова впродовж 2016-2018 рр. Для опрацювання результатів опитування застосовано математико-статистичні методи обробки інформації.

Виклад основного матеріалу

Протягом останнього десятиріччя у різних регіонах світу проведено дослідження та семінари з метою створення ефективної системи підтримки найкращого варіанту розвитку туризму. Сформульовані за їх підсумком директиви сталого (збалансованого), або стійкого, розвитку туризму виокремлюють три рівнозначні основні компоненти сталості туризму: екологічну, соціокультурну та економічну.

Отже, щоб туризм розвивався на визначеній території за визначеними директивами, владні органи мають:

- забезпечити оптимальне використання рекреаційно-туристичних ресурсів як визначальної складової розвитку туризму, підтримувати важливі екологічні процеси, сприяти збереженню природної спадщини і біорозмаїття;

- поважати соціокультурну автентичність приймаючих громад, зберігати їх культурну спадщину і традиційні цінності, сприяти міжкультурному розумінню і толерантності;

- підтримувати життєздатні, довгострокові економічні операції, що забезпечують соціально-економічні вигоди для всіх зацікавлених сторін, які справедливо розподілені в туристичній індустрії.

На підтримку стійкості місць прибуття туристів спрямовано чимало програм. Україна залучена до діяльності у сфері сталого розвитку як частина об'єднаної Європи, з якою укладено Угоду про партнерство та Договір про асоціацію. Згідно з презентованим Урядом проектом Стратегії сталого розвитку України до 2030 року [4] туризм як стратегічно важлива галузь господарства України має відігравати значну роль у її реалізації. Завданнями на майбутнє є збільшення частки надходжень від туризму у ВВП України. Для цього в Україні є всі передумови, потрібна тільки виважена й обґрунтована стратегія розвитку найпривабливіших локальних туристичних систем.

Як свідчить світова туристична практика, найвагоміші результати впровадження стратегічних орієнтирів і ефективної туристичної політики є саме в межах локальних туристичних систем (надалі ЛТС) [1]. Концепція локальних туристичних систем формувалася на основі багатьох економічних і суспільно-географічних теорій територіальної організації господарства: промислових районів, туристичних районів і кластерів, локальних систем туристичної пропозиції, менеджменту дестинацій та інноваційного середовища. Авто-

ри концепції – італійські учені проаналізували розвиток туризму в регіонах і розробили типологію ТТС країни (за їх термінологією – територіальні туристичні системи). В основу моделі локальних туристичних систем покладено низку важливих принципів, що вирізняють її від інших теорій управління туризмом. Серед них – туристична спеціалізація території, гармонійне поєднання туристичної діяльності з традиційним життям місцевого населення, пропорційний поділ ринку без наявних лідерів і аутсайдерів та інші.

Отже, *локальна туристична система – це виокремлена на основі виробничих і суспільно-географічних зв'язків територія, що спеціалізується на туристичній діяльності, володіє необхідними рекреаційно-туристичними ресурсами та функціонує за рахунок мережі тісно взаємопов'язаних підприємств, кожне з яких відповідає за надання визначених видів послуг.*

Тобто це туристична дестинація місцевого рівня, в основі якої – спеціалізований кластер [1].

Місто Львів зі сформованими міськими рекреаційно-туристичними ресурсами, які широко використовуються в туризмі, має усі ознаки локальної туристичної системи, надалі ЛЛТС, яку можна аналізувати за допомогою систематизованих показників та індикаторів сталого (збалансованого) розвитку міського туризму. Ці показники та індикатори генеровані з опрацьованої іноземної літератури та можуть служити концептуальною основою для подальших наукових розвідок в даному напрямі (*таблиця 1*).

Для визначення ступеня задоволеності львів'ян розвитком туризму та перебуванням туристів у місті використано метод анкетування. За допомогою цього методу визначено вплив культурно-ментального фактора на загальний розвиток туризму території, його зв'язок з туристичним споживанням і продуктивністю праці у цій галузі. В опитуванні взяли участь 591 респондент зі всіх районів міста Львова. Найбільше серед опитуваних було мешканців Шевченківського району – 20% (119 осіб), на другому місці Франківський район – 19% (110 осіб), далі йдуть Личаківський район – 18% (107 осіб), Сихівський район – 17% (98 осіб), Залізничний район – 16% (96 осіб) і найменший відсоток у Галицькому районі – 10% (56 осіб), який знаходиться в центральній частині міста і є найменше заселеним.

Отримані відповіді дали можливість оцінити

Показники та індикатори сталого (збалансованого) розвитку міської ЛТС*

№	Показник	Індикатор
1	Задоволеність місцевих мешканців	Анкетування місцевих жителів для визначення ступеня задоволеності
2	Наявність стратегічного плану розвитку туризму	За відсутності слід створити
3	Вплив туризму на місцеву громаду	Співвідношення туристів і місцевих мешканців; частка мешканців, які вважають туризм корисним для території; чисельність і потенціал соціальних послуг, доступних громаді (частка, пов'язана з туризмом)
4	Ступінь задоволеності туристів	Ступінь задоволеності туристів (анкетування); сприйняття вартості туристських послуг (анкетування); частка туристських повернень
5	Туристична сезонність	Туристичні прибуття по місяцях цілорічно; норми зайнятості для ліцензованого (офіційного) розміщення на місяць (пікові періоди відносно низького сезону) та частка загальної кількості людей у кварталі або піковому місяці; частка ділових закладів, відкритих впродовж усього року; частка працівників туристичної індустрії, які зайняті впродовж усього року
6	Економічна вигода від туризму	Кількість людей, зайнятих в туризмі, частка жінок і чоловіків, зайнятих на постійних роботах в загальній структурі зайнятості міста; доходи, отримані від туризму, частка загальної суми доходів, отриманих у громаді міста
7	Енергетичне забезпечення	Споживання енергії на душу населення з усіх джерел (загалом, а також туристичним сектором – на людину на день)
8	Наявність води та збереження води	Використання води (загальний об'єм споживання та літрів на туриста на добу); економія води (% зменшено, відновлено або перевищено)
9	Якість води	Частка закладів туризму з водою, очищеною згідно міжнародних стандартів; частота захворювань, пов'язаних з якістю води; кількість / відсоток відвідувачів, які повідомляють про такі захворювання під час їх перебування
10	Очищення стічних вод	Частка стічних вод із туристичних закладів (до первинного, вторинного, третинного рівнів)
11	Тверді відходи (сміття)	Обсяг відходів, вироблених за місцем призначення (у тоннах) за місяць; обсяг перероблених відходів (м ³) / загальний обсяг відходів (м ³) (уточнення за різними типами)
12	Контроль розвитку	Процес землекористування, планування розвитку, включаючи туризм; частка території, що підлягає контролю (щільність, дизайн тощо)
13	Контроль за інтенсивністю використання	Загальна кількість прибулих туристів (середні, місячні, пікові періоди); кількість туристів на квадратний метр ділянки (наприклад, на визначних пам'ятках), на квадратний кілометр місця призначення (середнє значення середнього числа / пікового періоду)

* розробка автора на основі рекомендацій ВТО [2]

обізнаність населення про рекреаційні ресурси і туристичні можливості міста, про позитивні і негативні наслідки розвитку туристичної діяльності, готовність жителів до якісного і гостинного прийому відпочивальників, в тому числі іноземців, а також до започаткування підприємницької діяльності в туристичній сфері. Анкетування проведено за допомогою web-інструменту «Форми Google».

Більшість респондентів належали до категорії працездатного населення віком від 18 до 60 років (1% опитаних – до 18 років; 30% опитаних – від 18 до 25 років; 30% опитаних – від 26 до 35 років; 24% опитаних – від 36 до 45 років; 14% опитаних – старші за 45 років). За статтю розподіл був таким: 62% – жінки, 38% – чоловіки.

Отже, перший показник «задоволеність місцевих мешканців» розподілився між опи-

туваними так: 60% (356 осіб) дуже лояльно ставляться до туристів 31% (181 осіб) заявили про деякий дискомфорт, пов'язаний з перебуванням туристів у Львові, 5% (31 особа) заявили про значне незадоволення поведінкою туристів і 4% (23 особи) не могли визначитись стосовно цього питання.

Стосовно Стратегічного плану розвитку туризму слід зазначити, що значна частина Комплексної стратегії розвитку Львова, розробленої на період до 2025 року, присвячена стійкому розвитку туризму міста [13]. Проте 10% (60 опитаних осіб) все ж звинувачують владу у непланованості Стратегії, цим вони пояснюють скупчення туристів на площі Ринок і загалом у центральній частині міста. Решта опитаних очевидно добре обізнані зі Стратегією і знаходять об'єктивні пояснення ситуації з скупченням туристів (наявність пам'яток ЮНЕСКО та популярність об'єктів).

Щодо третього показника «Вплив туризму на місцеву громаду» респонденти були одностайними. Мешканці Львова, яких утричі менше ніж туристів, які його відвідують, розуміють важливість надходжень від туристичної галузі. Понад 90% визнають туризм найбільш прибутковою індустрією міста Львова і підтримують майбутній його розвиток.

Визначений Інститутом міста Львова в 2018 році індекс задоволеності туристичними послугами становив 4,4 з можливих 5 балів [14]. Щоб визначити ступінь задоволеності туристів від відвідування Львова, їх попросили оцінити різні аспекти візиту, включаючи красу міста, його архітектурні, історичні та релігійні пам'ятки, загальну атмосферу, гостинність місцевих жителів, доступність туристичної інформації, якість розміщення, ресторанів, місцевої кухні, безпеку, дороги і громадський транспорт тощо. Індекс туристичної привабливості становив 4,8 з можливих 5 балів.

Індекс туристичної привабливості міста та індекс задоволеності відвідувачів туристичними послугами є ключовими показниками ефективності Стратегії конкурентоспроможності міста.

Туристична задоволеність є визначальною при ухваленні туристами рішення про повернення, рекомендацію відвідати місто іншим або, навпаки, пораду триматися осторонь. Тому вона є провідним індикатором довгострокової стійкості ЛЛТС. Як показують опитування, 51,0% туристів повернулись до Львова (68,9% – українські ту-

ристи, 33,1% – іноземні туристи, а 49% туристів перебувають у Львові вперше (31,1% – українці, 66,9% – іноземці) [14]. Задоволеність туристів базується на багатьох чинниках, включаючи спектр визначних пам'яток пункту призначення, його позиціонування на ринку, якість послуг, очікування туристів й особистий досвід кожного, набутий під час перебування.

Сезонність не має істотного впливу на туризм у Львові насамперед завдяки добре продуманому календарю подій. Проте, все ж кількість туристів зростає у вихідні дні, свята та періоди масових відпусток, переважно з кінця грудня до половини січня і з травня до середини вересня.

Економічна вигода від туристичного бізнесу та для працевлаштування з кожним роком розширюється. Основними економічними індикаторами є такі:

- 24 види економічної діяльності, залучені в туристичній галузі;
- 2,2 млн гостей у 2018 році;
- 151 млн грн – надходження в місцевий бюджет від туризму;
- середні витрати туриста на день у Львові – 74 євро;
- внутрішні туристи в середньому витрачають на подорож 136,01 євро за час перебування, іноземці – 217,18 євро;
- туристичний збір за 2018 рік (6536 тис грн.) на 30% більший ніж у попередньому році. [14].

Показники використання туристами водних запасів, енергії та утилізація відходів від туристичного сектора (7-11) – це показники майбутнього. За сучасного стану розвитку туристичної статистики у місті Львові не ведеться розмежований моніторинг цільового використання води та електроенергії, тому питання екологічної безпеки та оцінки розміру відходів від туризму були включені в анкету і львів'яни поділились своїми думками стосовно цих проблем. Отже, 29% львів'ян не вважають туристів причиною погіршення екологічної ситуації у Львові, 47% – «швидше не вважають», 11% вважають туристів можливою причиною, 6% – чітко звинувачують у цьому туристів і 6% не змогли визначитись з відповіддю. Стосовно питання «Чи створюють туристи значну частку відходів міста?» «так» відповіли 17% мешканців, «швидше так» – 21%, «швидше ні» – 38% і тільки 16% стверджували «ні», 8% мешканців не змогли визначитись з відповіддю. Отже, споживання води та електроенергії туристами Львова суттєво не загрожують

місту та мешканцям, в той час як проблему відходів влада міста повинна вирішувати невідкладно, інакше місту загрожує екологічна катастрофа.

Вимоги дотримання норм архітектури та збереження пам'яток національного та світового значення часто суперечать економічним пріоритетам туристичного бізнесу, і в їх «боротьбі» здебільшого виграє бізнес. Така ситуація спостерігається під час переобладнання багатьох споруд центральної частини міста під ресторани та бари, що в кінцевому підсумку може призвести до втрати містом статусу пам'ятки ЮНЕСКО і загалом туристичної привабливості.

Для забезпечення довгострокового планування та ефективного управління туристичними активами міста важливо провадити моніторингові програми, спрямовані на виявлення проблемних питань і визначення потреб у зміні місцевого туризму з використанням системи описаних індикаторів і показників, а також в пікові туристичні сезони запровадити допустимі норми для площі Ринок, як найбільш відвідуваного об'єкта.

Висновки

Аналіз показників сталості (збалансованості) туризму міста Львова показав, що туристична галузь перебуває на стадії розвитку і має потенціал для підвищення економічних показників прибутковості. Використання індикаторів сталого розвитку дало можливість зважити переваги і недоліки розвитку м. Львова, а також виокремити проблеми, які необхідно вирішити, щоб запобігти перетворенню розвитку дестинації у деградацію.

Проаналізовані основні економічні, екологічні та соціальні показники розвитку сталого (збалансованого) туризму в Львові підтвердили вагомість внеску туристичного сектора в економічний комплекс міста. У місцевий бюджет від галузі туризму в 2018 році надійшло 151 млн грн. Соціальна вигода для місцевих жителів як додаток до зарплат і заробітної плати, отриманої від участі у процесі надання туристичних послуг, включає можливість вести культурне життя, багате на події завдяки упровадженню Стратегії розвитку туризму міською владою. Реалізація Стратегії дозволила усунути мертвий сезон з туристичного календаря міста: літні фестивалі компенсують перерву в театральному сезоні, а в зимовий час переважають численні міжнародні бізнес-виставки. Останнім часом поліпшилася транспортна система міста: на маршрути вийшли нові автобуси і трамваї, що значно підвищи-

ло комфортність громадського транспорту і для місцевих жителів, і гостей міста. Удосконалення природного середовища також стало можливим завдяки збільшенню бюджету за рахунок туристичного податку. Значна частка бюджету спрямована на прибирання та благоустрій вулиць і паркових територій Львова.

Дослідженням виявлено основні показники сталості (збалансованості) туристичного призначення, а саме туристичну привабливість міста та задоволеність туристів місцем призначення. Перший показник побудований на таких часткових показниках: наявність культурних, історичних і релігійних об'єктів, культурні заходи та розваги, гостинність місцевого населення, загальна атмосфера та краса міста. Другий показник включає інформацію про туристичну оцінку якості таких туристичних послуг, як проживання, харчування, туристична інформація, транспорт, а також такі фактори, як доступність та ціни на товари і послуги громадського транспорту, транспортні зв'язки з іншими містами, стан доріг, питання безпеки тощо. За результатами аналізу індикаторів розраховано показники туристичної привабливості Львова та туристичного задоволення місцевими туристичними послугами, які становлять відповідно 4,8 та 4,4 бала і їх ще можна поліпшити шляхом збільшення доступності туристичних пам'яток Львова для всіх без винятку сегментів споживачів туристичного продукту. Водночас загрозованим є зростання незадоволеності місцевих мешканців міста поведінкою та кількістю туристів у центральній частині міста, що потрібно врахувати міській владі при укладанні планів на майбутнє.

Найгіршою є ситуація з екологічними показниками сталості ЛЛТС, оскільки більшість населення Львова вважає, що туристи залишають значну частку відходів на вулицях міста, а влада не провадить моніторингу споживання електроенергії та води туристами і тому загалом неможливо обчислити екологічні індикатори сталості системи. Щоб подолати цю проблему, в майбутньому необхідно запровадити чіткі норми утилізації та переробки відходів від туризму, зокрема, в ресторанному бізнесі.

Новизна дослідження полягає в тому, що сформульовані концептуальні засади дослідження індикаторів і показників сталості (збалансованості) ЛТС, які є лише першою спробою у вітчизняній науці, а тому мають удосконалюватися. Вперше

проведений аналіз відібраних індикаторів та показників на прикладі ЛЛТС висвітлив можливі перспективи розвитку і водночас застороги на

майбутнє. Розроблена система показників сприятиме розробці майбутньої ефективної Комплексної стратегії розвитку Львова.

References [Література]

1. Doan P. V. (2015). *Local systems in territorial administration of tourism in Ukraine*. Dissertation on obtaining of scientific degree of geographical sciences candidate. Kyiv, 21p. [In Ukrainian].
[Доан П. В. Локальні системи у територіальному управлінні туризмом в Україні. Автореф дис... к.г.н. http://scc.univ.kiev.ua/upload/iblock/2ed/aref_DOAN.pdf]
2. *Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations* (2004): A Guidebook, Madrid: WTO.
3. Lisovsky S.A. (2009). *Society and nature: balance of interests in the territory of Ukraine*. Zytomyr. 300 p. [In Ukrainian].
[Лісовський С. А. Суспільство і природа: баланс інтересів на теренах України. Житомир, 2009. 300 с.]
4. *Strategy of sustainable development of Ukraine till 2030. Project – 2017*. Ed. L.G. Rudenko. Kyiv. 112 p. [In Ukrainian].
[Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. Проект–2017 / під ред. Л.Г. Руденка. Київ, 112 с.]
5. Polyvach K.A. (2012). *Cultural Heritage and its infenence on defelopment of regions of Ukraine*. Kyiv. 208 p. [In Ukrainian].
[Поливач К.А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України. Київ. 2012. 208 с.]
6. Grechko T.K., Lisovsky S.A., Romaniuk S.A., Rudenko L.G. (2015). *Public administration in ensuring sustainable (balanced) development: manual book*. Cherson. 264 p. [In Ukrainian].
[Гречко Т. К., Лісовський С. А., Романюк С. А., Руденко Л. Г. Публічне управління в забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку: [навч посіб]. Херсон, 2015. 264 с.]
7. *Scientific fundamentals of the strategy for sustainable development of Ukraine: monograph*. (2012). Odessa, 714 p. [In Ukrainian].
[Наукові засади розробки стратегії сталого розвитку України: монографія. 2012. 714 с.]
8. Sazhneva N., Arsenenko I. (2012). The aktuality and Lines of defelopment of a competitive tourism market in Ukraine. *Ukrainian geographical journal*, 1, 40-49. [In Ukrainian].
[Сажнева Н.М., Арсененко І.А. Актуальні напрями розвитку конкурентоспроможного ринку туризму в Україні // Укр. геогр. журн. 2012. № 1. 40-43]
9. Beydik O., Novosad N. (2012). Factor analysis of forming of streams of entrance tourism of Ukraine. *Ukrainian geographical journal*, 1, 44-49. [In Ukrainian]
[Бейдик О.О., Новосад Н.О. Факторний аналіз формування потоків в'їзного туризму України // Укр. геогр. журн. 2012. № 1. С. 44-49]
10. Mesentsev K.V., Denusenko O.O. (2018). Cities in post-socialist space: approaches to conceptualization and placing in urban discourse . *Ukrainian geographical journal*, 4, 16-24. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2018.04.016> [In Ukrainian].
[Мезенцев К.В., Денисенко О.О. Міста на постсоціалістичному просторі: підходи концептуалізації та місце в урбаністичному дискурсі // Укр. геогр. журн., 2018. № 4. С. 16-24. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2018.04.016>]
11. Nawrot Ł., Zmyślony P.(2013). Competitiveness of Polish cities at European tourism market, *Actual Problems of Economics*, 10(148): 381-392.
12. Zamfir A., Corbos R.-A. (2015). Towards Sustainable Tourism Development in Urban Areas: Case Study on Bucharest as Tourist Destination. *Sustainability*, 7, 12709–12722. Doi:10.3390/su70912709.
13. *Comprehensive strategy of L'viv development 2012 – 2025*. URL: [https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/0/23349f49bc91ba52c225793400489747/\\$FILE/%D0%A1%D0%B5%D1%81%D1%96%D1%8F2.pdf](https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/0/23349f49bc91ba52c225793400489747/$FILE/%D0%A1%D0%B5%D1%81%D1%96%D1%8F2.pdf) [In Ukrainian]
[Комплексна стратегія розвитку Львова 2012 – 2025. URL: [https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/0/23349f49bc91ba52c225793400489747/\\$FILE/%D0%A1%D0%B5%D1%81%D1%96%D1%8F2.pdf](https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/0/23349f49bc91ba52c225793400489747/$FILE/%D0%A1%D0%B5%D1%81%D1%96%D1%8F2.pdf)]
14. *Report of the Tourism Department of the L'viv City Council 2018*. URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/government/260385-departament-rozvytku-lmr-prozvituvav-pro-robotu-u-2018-rotsi-u-haluzi-turyzmu>. [In Ukrainian].
[Звіт Управління туризму Львівської міської Ради 2018. URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/government/260385-departament-rozvytku-lmr-prozvituvav-pro-robotu-u-2018-rotsi-u-haluzi-turyzmu>]

Стаття надійшла до редакції 26.03.2019